

**Universitatea Babeș-Bolyai
Cluj-Napoca**

**Școala Doctorală
Cultură și comunicare**

„Hermeneutica“ lui Jean Baudrillard

**Doctorand:
Dana Domșodi**

**Coordonator:
Aurel Teodor Codoban**

**Cluj-Napoca,
Ianuarie, 2012**

REZUMAT AL TEZEI DE DOCTORAT
„HERMENEUTICA“ LUI JEAN BAUDRILLARD
Drd. DANA DÓMŞÓDI

CUVINTE CHEIE: simulare, semiotică, semiocrație, semn, valoare-semn, economie politică a semnului, teorie critică, postmodernism, poststructuralism

Lucrarea noastră tratează despre teoria simulării în contextul filosofiei baudrillardiene. Ceea ce am încercat să facem a fost să gândim genealogia teoriei simulării, rearticulând-o pe aceasta urmând îndeaproape firul genezei sale așa cum apare acesta în teoriile lui Baudrillard. Teza noastră este că simularea reprezintă efectul, consecința ontologico-culturală a unei dialectici negative a valorii-semn. Credem că – iar asta e tocmai ceea ce am încercat să demonstrăm în capitolele care urmează – simularea este, de fapt, critica semnului așa cum este gândit acesta în contextul semiologiei (post)structuraliste. Mai mult, în spatele formei-semn se ascunde procesualitatea unei anumite legității și hegemonii a codului valorii, așa cum se manifestă acesta la nivel semiologic. Ceea ce autorul francez denunță și critică în spatele atitudinii semiocrate este tocmai realitatea unui determinism al valorii semiologice, ale cărui condiționări și constrângeri se pot simți și observa la nivelul dispozitivelor culturale ale societății contemporane capitaliste.

Vom anticipa puțin lucrurile și vom spune că Baudrillard a încercat să gândească tocmai mutațiile apărute la nivelul acestei forme-valoare, demersul său contribuind major la ceea ce rămâne încă să vină, și anume critica teoriei valorii la nivelul sistemelor semnificante de ordin secund. Demersul baudrillardian se aseamăna cu cel marxist, tocmai în măsura în care cei doi se pun de acord asupra preeminenței determinismului valoric în instituirea oricărei forme de hegemonie, fie că e vorba de una economico-politică sau una semiocrată. Într-o asemenea scenă se joacă istoria simulării de la critica economiei politice a semnului până la postmoderna denunțare a derealizării totale a realului și a debușeului său în hiper-real, mutație semiologică urmărită în cuprinsul unei istorii baudrillardiene alternative a semnului și sistemelor semnificante. Aproape ironic, Baudrillard este una din puținele figuri ale teoriei franceze contemporane care a luat în serios îndemnul lui Ferdinand de Saussure de a

acorda o atenție susținută arhitectonicii valorii la nivelul semnului. Ironia constă în aceea că deși dintre teoreticienii, preponderent francezi, care și-au elaborat concepțiile sub influența considerabilă a lui Saussure, Baudrillard este, s-ar putea spune, cel mai infidel și nărăvaș discipol, cu toate acestea el este printre foarte pușinii dintre aceștia care iau în serios îndemnul lingvistului genovez de a urmări cu atenție dinamica și dialectica valorii în contextul sistemelor de semne. Pentru a putea înțelege mai bine ceea ce am încercat să facem vom continua aici cu o prezentare sumară și sintetică a compoziției lucrării noastre.

Structura tezei. Prezentare concisă a capitolelor

Primul capitol are un caracter mai degrabă introductiv în modalitatea baudrillardiană de a înțelege teoria și modul de a o practica, cu câteva discuții referitoare la anti-(post)modernitatea sa, capitolul încheindu-se cu câteva considerații cu privire la proiectul baudrillardian al unei gândiri radicale. Ceea ce am încercat să facem a fost să ne pregătim lectorii dar și terenul pentru înțelegerea modalității specifice autorului nostru de a gândi și scrie despre temele sale preferate și recurente. Primul capitol reprezintă un soi de prolegomene pentru introducerea stilului de gândire al sociologului francez sau, în măsura în care așa ceva e posibil în context baudrillardian, aproape un fel de „discurs despre metodă”.

Cel de-al doilea capitol reprezintă o prezentare succintă a textelor de tinerețe ale autorului francez. Parcursul ideatic analizat aici pornește de la analiza sistemului de obiecte, trecând prin critica consumerismului și ajungând până la spargerea oglinzii producției (ultima temă reprezentând și despărțirea baudrillardiană de tezele și categoriile marxismului ortodox). Acest capitol reprezintă, de fapt, prezentarea unei părți a cadrului general de cercetare în care se desfășoară particularul intereselor tezei noastre.

Ultimele trei capitole, la care se adaugă concluziile, reprezintă desfășurarea propriu-zisă a argumentului tezei noastre. În cel de-al treilea capitol ne-am ocupat de prezentarea și interpretarea criticii baudrillardiene a semnului și a abordării structuralist-semiologice (această critică baudrillardiană a semnului constituie totodată și punctul de plecare al teoriei sale a semnului-valoare). Altfel spus, ceea ce

am urmărit aici a fost critica valorii-semn. O critică a valorii semn care, la Baudrillard, se bifurcă în două componente: pe de o parte, o critică a teoriei saussuriene a semnului, pe de altă parte, o critică a teoriei marxiste a valorii. Cele două ramuri critice se unesc dacă perspectiva este lărgită și întregul demers este situat într-un context critic mai larg al unei teorii care ar demonta însăși presuposițiile metafizice și idealiste care susțin atitudinea semiocrată.

Acestui capitol concentrat pe chestiunea criticii valorii-semn îi urmează un altul pe tema simulării, în care am încercat să arătăm cum anume Baudrillard rescrie și recontextualizează teoria simulării prin istoria semnului, sau cum ceea ce aparent este doar o etichetă critică atașată culturii contemporane reprezintă, de fapt, efectul unei mișcări înscrise originar în istoria semiologiei occidentale. În exegeza baudrillardiană, teoria simulării a fost pe larg dezbătută, ceea ce a și determinat opțiunea noastră de a ne ocupa doar de unul dintre aspectele ei, parcă mai puțin cultivat de interpreții și comentatorii lui Baudrillard, și anume raporturile dintre teoria simulării și genealogia semnelor, mai precis de ceea ce se ocultează în spatele genealogiei semnului, și anume desfășurarea logicii formei valoare (a semnului).

În fine, pentru a mai proba încă o dată relevanța, dar și centralitatea chestiunii semiotice de care ne ocupăm aici, considerăm că se cuvine să precizăm faptul că demersul critic baudrillardian este centrat pe opoziția fondatoare dintre culturile semiotice și cele simbolice. Dacă lucrurile stau așa, atunci critica semnului în context baudrillardian reprezintă implicit și o critică a culturii, cele două demersuri articulându-se într-o veritabilă semioză a contemporaneității. Ultima parte a triadei menționate mai sus vizează prezentarea a ceea ce putem numi o schiță a unui proiect semiologic baudrillardian, funcționând deopotrivă ca și poziție de exercitare a criticii semiocrației, cât și ca alternativă radicală la discursul oficial al acesteia. Există în teoriile baudrillardiene câteva figuri în afara legii valorii-semn; tocmai din perspectiva acestor figuri Baudrillard își autorizează critica. Dacă proiectul unei politici economice a semului s-a dovedit a fi o formă de critică severă a semiologiei de factură (post)structuralistă, investigarea formei-semn în afara sferei valorii prinde în teoria baudrillardiană conturul unei teorii alternative a semnului, al cărui caracter poetico-speculativ este evident relativ la toate ocurențele legate de această problemă în textele baudrillardiene. Ceea ce încheie lucrarea noastră este partea de concluzii.

Metode de analiză și cercetare

Metoda analitică pe care am utilizat-o pe parcursul tezei noastre a fost aceea a focalizării privirii analitice în trepte descrescătoare ale sferei sale de aplicabilitate. Dat fiind subiectul tezei noastre metodele de cercetare au fost în principiu de natură calitativă, axându-ne pe interpretarea textelor baudrillardiene și a criticii baudrillardiene. Fiecare capitol în parte începe prin a asana contextul condițiilor de posibilitate și al teoriilor pilon ale problemei discutate. Pentru a înlensi înțelegerea ipotezelor noastre de studiu, am optat de fiecare dată pentru situarea prealabilă a acestor (ipo)teze în contextul mai general al teoriilor baudrillardiene. În sprijinul interpretării noastre am folosit pe parcursul lucrării noastre argumente venite din partea celor mai importanți teoreticieni baudrillardieni ai momentului, precum Douglas Kellner, Mark Gane, Alain Gauthier, Charles Levin, dar și mulți alții. În ceea ce privește privilegierea unei anumite tradiții de interpretare, mărturisim că am optat pentru urmarea unui filon al exegezei baudrillardiene de factură anglo-saxonă. Alegerea noastră este justificată tocmai de maniera clară și sintetizatoare pe care acești autori o practică și de înțelegerea în profunzime a textelor baudrillardiene pe care ei o înlesnesc. Mai mult, considerăm onestă recunoașterea faptului că impactul intelectual baudrillardian este mai puternic în lumea anglo-saxonă, decât în cea franceză (Baudrillard a fost și încă mai este marginalizat în lumea culturală franceză, marginalitate la care îl obligă atât destinul cultural al generației teoretice din care face parte – aceea „gândire 68” pe care noii filosofi francezi s-au grăbit să o declare depășită –, cât și poziția sa marginală din interiorul propriei sale generații, „câștigată” în urma polemicilor sale cu Michel Foucault și Gilles Deleuze).

Tezele baudrillardiene au avut și încă au un ecou serios în lumea americană și în cea britanică, scrierile sale funcționând ca adevărate manuale de studiu pentru domeniile de critică culturală, sau critică de film, teorie socială postmodernă sau critica mass media. În ceea ce ne privește, am ales să îl citim pe Baudrillard mai ales din perspectiva (ipo)tezelor sale semiologice, considerând că teoriile sale referitoare la acest subiect oferă o rechestionare prolifică din punct de vedere ideatic a acestui domeniu. Menționăm însă că teoriilor baudrillardiene le este specifică o modalitate de a fi a criticii a cărei calitate de a fi interdisciplinară nu poate fi suprimată; teoriile

baudrillardiene gândesc pe limita intersecției mai multor domenii de cercetare (filosofie contemporană, semiotică socială, sociologie, antropologie, teoria critică).

Cuprinsul tezei

INTRODUCERE

2

Cap. 1. FICȚIUNEA TEORIEI ȘI GÂNDIREA RADICALĂ

8

1.1. Teoria ca ficțiune

9

1.2. (Post)modernitatea baudrillardiană - „I have nothing to do with postmodernism“ 10

1.3. Proiectul unei gândiri radicale

15

Cap. 2. DE LA SEMIOLOGIA OBIECTELOR LA SPARGEREA OGLINZII PRODUCȚIEI

27

2.1. Semiologia obiectului

29

2.2. Societatea de consum ca sistem semnificant

38

2.3. Fundamentele unei teorii baudrillardiene a valorii semn

48

2.4. Spargerea oglinzii producției. Alternativa simbolului

62

2.5. Concluzii intermediare

67

Cap. 3. SEMNIFICAȚIA ȘI RELEVANȚA TEORETICĂ A CONCEPTULUI DE VALOARE (SEMN) 70

3.1. Obiectele ca semne în cadrul logicii de consum

72

3.2. Complicitatea dintre ordinea de producție și ordinea semnelor

83

3.3. Împotriva semnelor. Baudrillard versus Saussure	
88	
3.4. Intermezzo	
93	
3.5. Jocul structural al valorii	
94	
3.6. Concluzii intermediare	98
Cap. 4. SIMULAREA SAU LOGICA/FORMA POSTMODERNĂ A VALORII	
101	
4.1. Teoria simulării. Considerații generale	
103	
4.2. Copia și simulacrul – asemănări de familie	
105	
4.3. Simularea și spectacolul	
108	
4.4. Paradoxul fondator	114
4.5. Simularea – Schiță a unui proiect semiologic baudrillardian	
117	
4.6. Sfârșitul lumii referinței – viața de după moarte a semnului	
120	
4.7. Crimă perfectă cu autor necunoscut	127
Cap. 5. DINCOLO DE VALOARE SAU VIAȚA DE DINAINTE DE FORMĂ A SEMNULUI	
131	
5.1. De la schimbul simbolic la strategiile fatale	
133	
5.2. Schiță pentru o teorie alternativă a semnului	
146	
CONCLUZII	153
BIBLIOGRAFIE	
158	

Bibliografie selectivă a tezei:

Baudrillard, Jean, *La société de consommation. Ses mythes et ses structures*, Denoël, Paris, 1970

Baudrillard, Jean, *Pour une critique de l'économie politique du signe*, Gallimard, Paris, 1972

Baudrillard, Jean, *L'échange symbolique et la mort*, Gallimard, Paris, 1976

Baudrillard, Jean, *Oublier Foucault*, Galilée, Paris, 1977

Baudrillard, Jean, *Simulations*, Semiotext(e), New York, 1983

Baudrillard, Jean, *Le miroir de la production*, Galilée, Paris, 1985

Baudrillard, Jean, *La transparence du Mal. Essai sur les phénomènes extrêmes*, Galilée, Paris, 1990

Baudrillard, Jean, *Seduction*, Macmillan Education Ltd., Canada, 1990

Baudrillard, Jean, *La pensée radicale*, Sens & Tonka, Paris, 1994

Baudrillard, Jean, *Le crime parfait*, Galilée, Paris, 1995

Baudrillard, Jean, *L'Échange impossible*, Galilée, Paris, 1999

Baudrillard, Jean, *Mots de passe*, Pauvert, Paris, 2000

Baudrillard, Jean, *Le pacte de lucidité ou l'intelligence du Mal*, Galilée, Paris, 2004

Baudrillard, Jean, *Fragments*, Routledge, London, 2004

Baudrillard, Jean, *Carnaval et cannibale*, L'Herne, Paris, 2008

Baudrillard, Jean, *Why hasn't everything already disappeared?*, Seagull Books, 2009

Baudrillard, Jean, *Sistemul obiectelor*, Echinox, Cluj-Napoca, 1996

Baudrillard, Jean, *Strategiile fatale*, Polirom, Iași, 1996

Baudrillard Jean, *Screened out*, Verso, London/New York, 2002

Althusser, Louis, „Idéologie et appareils idéologiques d'état”, în *Positions (1964-1975)*, Editions Sociales, Paris, 1976

Althusser, Louis, „Trois notes sur la théorie des discours”, în *Ecrits sur la psychanalyse. Freud et Lacan*, Stock/Imec, Paris, 1993

- Althusser, Louis, *The humanist controversy and other writings*, Verso, London and New York, 2003
- Barthes, Roland, *Essais critiques*, Seuil, Paris, 1964
- Barthes, Roland, *Mythologies*, The Noonday Press, New York, 1972
- Barthes, Roland, *Elements of semiology*, Hill and Wang, New York, 1977
- Bataille, Georges, *La notion de dépense*, Lignes, Paris, 2011
- Benjamin, Walter, *The Work of Art in the Age of Its Technological Reproducibility and Other Writings on Media*, Ed. The Belknap Press of Harvard University Press, London, 2008
- Berger, René, *Mutația semnelor*, Meridiane, București, 1978
- Bourdieu, Pierre, *La distinction. Critique sociale du jugement*, Minuit, Paris, 1979
- Buck-Morss, Susan, *Dreamworld and Catastrophe. The Passing of Mass Utopia in the East and West*, MIT Press, London & Cambridge, 2000
- Cusset, François, *French Theory. Foucault, Derrida, Deleuze & Cie. et Les mutations de la vie intellectuelle aux Etats-Unis*, La Decouverte, Paris, 2003
- Debord, Guy, *Societatea spectacolului. Comentarii la societatea spectacolului*, Ed. EST – Samuel Tastet Editeur, 2001
- Derrida, Jacques, *Spectrele lui Marx*, Polirom, Iași, 1999
- Derrida, Jacques, *Deconstrucția politicii*, Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2005
- Ferry, Luc & Renaut, Alain, *La Pensée 68*, Gallimard, Paris, 1998
- Gane, Mike, *Baudrillard's bestiary. Baudrillard and culture*, Routledge, London and New York, 1991
- Gane, Mike, *Jean Baudrillard. In radical uncertainty*, Pluto Press, London, 2000
- Gauthier, Alain, *Jean Baudrillard. Une pensée singulière*, Lignes, Paris, 2008
- Genosko, Gary, *McLuhan and Baudrillard. The Masters of implosion*, Routledge, London, 1999
- Genosko, Gary, *Baudrillard and signs. Signification ablaze*, Routledge, London, 1994
- Goux, Jean Joseph, *Symbolic Economies: after Freud and Marx*, Cornell University Press, 1990
- Goux, Jean Joseph (ed.), *The Enigma of Gift and Sacrifice*, Fordham University Press, 2002

- Graeber, David, *Toward an Anthropological Theory of Value: The False Coin of Our Dreams*, Palgrave MacMillan, 2001
- Hegarty, Paul, *Jean Baudrillard: Live theory*, Continuum, London, 2004
- Horrocks, Chris & Jevite, Zoran, *Introducing Baudrillard*, Icon Books Ltd., Duxford, 1999
- Jappe, Anselm, *Guy Debord*, University of California Press, Berkeley, 1999
- Kellner, Douglas, *Jean Baudrillard. From Marxism to postmodernism and beyond*, Stanford University Press, Stanford, 1989
- Kellner, Douglas (ed.), *Baudrillard: A Critical Reader*, Blackwell, Cambridge, Massachusetts, 1994
- Kellner, Douglas & Best, Steven, *The postmodern turn*, Guilford Press, New York, 1997
- Kristeva, Julia, *Semiotike. Recherches pour une semanalyse. Essais*, Seuil, Paris, 1969
- Lane, Richard, *Jean Baudrillard*, Routledge, London and New York, 2000
- Marcuse, Herbert, *The One Dimensional Man. Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, Beacon, Boston, 1964
- Marcuse, Herbert, *Towards a critical theory of society*, Routledge, London and New York, 2001
- Marx, Karl, *The Capital. A Critique of Political Economy*, vol. I, Penguin, London, 1990
- Mauss, Marcel, *Essai sur le don. Forme et raison de l'échange dans les sociétés archaïques*, PUF, Paris, 2007
- Pawlett, William, *Jean Baudrillard. Key sociologists*, Routledge, London and New York, 2007
- Ritzer, George, *Postmodern social theory*, McGraw-Hill, New York, 1997
- Saussure, Ferdinand de, *Cours de linguistique générale*, Payot et Rivages, Paris, 1967
- Smith, Richard G. (ed.), *The Baudrillard Dictionary*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2010
- Starobinski, Jean, *Les mots sous les mots . Les anagrammes de Fredinand de Saussure*, Gallimard, Paris, 1971

Turner Brian, *Forget Baudrillard*, Routledge, London, 1993

Zizek, Slavoj, *The Sublime Object of Ideology*, Verso, London & New York, 1989

Zizek, Slavoj, *The Ticklish Subject. The Absent Center of Political Ontology*, Verso, London & New York, 2000

Zurgrubb, Nicholas, *Critical vices. The myths of postmodern theory*, GB Arts, Amsterdam, 2005

Resurse online: International Journal of Baudrillard Studies

New Left Revue

Semiotexte Journal